

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศให้ก้าวทันกับข้อมูลข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์และเกิดความเจริญก้าวหน้าได้นั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของการศึกษาเป็นสำคัญ เพราะการศึกษาจะเป็นส่วนสำคัญที่จะพัฒนาคนให้มีคุณภาพและเมื่อคนมีคุณภาพก็จะสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ ดังจะเห็นได้ว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ได้ให้ความสำคัญการพัฒนาคน พัฒนาสังคมไทยให้เข้มแข็งและมีคุณภาพ สร้างคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พัฒนาด้านด้านคุณธรรมจริยธรรม มีชีวิตและมีจิตสำนึกสาธารณะ ให้คนไทยมีความสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผลเป็น เป็นการสร้างสังคมและการเรียนรู้สร้างความสามัคคีและเอื้ออาทรต่อกันยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการวางบทบาทของการพัฒนาประเทศเพื่อการแข่งขันในเวทีโลกด้วย (แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 9)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นของคู่กัน คุณภาพการศึกษาควบคู่กับคุณภาพของประชากร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในทำนองเดียวกัน เศรษฐกิจที่ดีก็จะต้องผลักดันให้การพัฒนาศึกษาประสบความสำเร็จด้วย ประกอบกับทั่วโลกต่างเร่งรัดพัฒนาการศึกษาด้วยการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตของประชาชนและเพื่อพัฒนาคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ประเทศไทยจึงถือว่าการปฏิรูปการศึกษาเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกหน่วยงานจะต้องร่วมกันดำเนินการและผลักดันให้เกิดขึ้นอย่างเด่นชัดและกว้างขวางโดยยึดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (มาตรา 6) ให้คนไทยมีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดังกล่าว

การพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพดังกล่าวต้องอาศัยการจัดกระบวนการเรียนรู้และระบบบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัดและคุ้มค่าลดขั้นตอนการบริหาร มีบุคลากรมืออาชีพ บริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารด้วยความโปร่งใสมีความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาที่ประยุกต์ความรู้สากลสัมพันธ์กับภูมิปัญญาไทยอย่าง

สอดคล้อง และส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการศึกษามีเอกภาพในเชิงนโยบายและหลากหลายในการปฏิบัติ ผู้บริหารการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริหารจัดการองค์การทางการศึกษาให้เป็นนักบริหารการเปลี่ยนแปลงสร้างความเข้มแข็งและมีความในการบริหารคล่องตัว โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน ประชาชน ชุมชน สังคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารการศึกษาตามหลักการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมและการบริหารตนเองเพื่อนำองค์การทางการศึกษาไปสู่เป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนคิดเก่งและมีความสุข ตามความมุ่งหวังของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการบริหารจัดการองค์การทางการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 39 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ยังกำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการ กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณการบริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง การกระจายอำนาจดังกล่าวถือเป็นการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่สถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ครู ชุมชน และผู้มีส่วนได้เสียเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้ในที่สุด

นอกจากนี้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ มาตรา 35 ยังกำหนด ให้สถานศึกษาที่อยู่กำกับขอบเขตพื้นที่การศึกษาเป็นนิติบุคคล ส่งผลให้ผู้บริหารการศึกษา โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะตัวแทนนิติบุคคลต้องระมัดระวังการบริหาร โดยอาจถูกฟ้องเป็นจำเลยอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบทางราชการ ตลอดจนการกระทำผิดกรณีสัญญาใด ๆ ต้องไม่ขัดต่อกฎหมายระเบียบหรือคำสั่งที่ผู้บังคับบัญชามอบอำนาจให้กระทำได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546, หน้า 76) ด้วยนั้นก็หมายความว่าผู้บริหารยุคปฏิรูปการศึกษาน่าจะต้องมีความรอบรู้ มีทักษะในทางบริหารที่มีความเป็นเลิศ จึงจะบริหารสถานศึกษาได้ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะสามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้มีประสิทธิภาพดังกล่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) หรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นหลักในการบริหารและหลักธรรมาภิบาลยึดหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่าซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการ นำวิสัยทัศน์และนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะต้องมีการเสริมพลังให้ผู้บริหารมีโอกาสดำเนินการและใช้ความเป็นผู้นำ (Leadership) ได้อย่างเต็มศักยภาพ

การพัฒนาผู้บริหารเป็นเรื่องที่มีเหตุผลและเป็นความจำเป็นของหน่วยงานเพราะสภาพแวดล้อมของผู้บริหารเปลี่ยนแปลงไปและ เป็นการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญด้านเทคนิคและพัฒนา

ผู้อาวุโสหน่อยให้เป็นผู้บริหารมืออาชีพ เพื่อป้องกันแก้ไขความล้มเหลวทางการบริหาร (ประสิทธิ์ เจริญศรี, 2544, หน้า 1) การพัฒนาจะต้องเป็นการพัฒนาแบบเข้มข้นภายในระยะเวลาที่เพียงพอ เพื่อสร้างผู้นำรุ่นใหม่ให้เป็นนักบริหารการศึกษามืออาชีพ (รุ่ง แก้วแดง, 2541, หน้า 278) ให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้ความสามารถทางการบริหารระดับสูง และมีคุณลักษณะเหมาะสมกับการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหมายถึง สามารถชักนำหรือสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานทางการศึกษาให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ประกอบกับในอนาคตผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ จึงเป็นต้องปรับบทบาท และพฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเป็นไปตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ดังกล่าวนั้น

ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นการศึกษาที่รัฐต้องจัดให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปีอย่างมีคุณภาพเสมอภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 43 ประกอบกับมีความเชื่อกันกับเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2540, หน้า 25) มีกล่าวไว้ว่าการเป็นผู้นำมิได้เป็นมาแต่กำเนิดเพียงอย่างเดียว แต่สามารถเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาได้ด้วย ยิ่งทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกรปฏิบัติการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศยิ่งขึ้น ซึ่งผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าความรู้ (Basic Knowledge) ที่แสดงถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถในการปฏิบัติการศึกษา อันจะนำไปสู่รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ

คำถามการวิจัย

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถในการปฏิบัติการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศควรเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการปฏิบัติการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถในการปฏิบัติการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ

2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและมีผลต่อการพัฒนาประเทศ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัย เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ ประกอบด้วยกรอบแนวคิดดังนี้

1. กรอบแนวคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ศึกษาแนวคิดการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2545, หน้า 9-11) และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศของรัฐบาล

2. กรอบแนวคิดลักษณะสังคมไทยและคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ ศึกษาแนวคิดตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ซึ่งกล่าวถึงสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ ได้แก่ด้านของการสร้างสังคมที่มีคุณภาพ สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้และสังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกันนำมาใช้ในการสังเคราะห์สภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ คุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ ศึกษาแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) อุทัย คุลยเกษม (2546) ศักดิ์ชัย หิรัญทวี (2545) ได้คุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ 5 ด้าน คือ 1) มิติด้านร่างกาย 2) มิติด้านจิตใจ 3) มิติด้านความรู้ 4) มิติด้านทักษะความสามารถ 5) มิตินด้านลักษณะชีวิต

3. กรอบแนวคิดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ ศึกษาแนวคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2545-2559 นโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี กระทรวงศึกษาธิการ 2541 และงานวิจัยของ ศักดิ์ชัย หิรัญทวี (2545)

4. กรอบแนวคิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศ เป็นการศึกษาที่ได้จากกรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยของนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำทั่วไป และคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย สหราชอาณาจักร รวมทั้งประเทศไทย (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ซึ่งประเทศดังกล่าวได้กำหนด

เกณฑ์มาตรฐานของผู้บริหารการศึกษาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2540 อันเป็นช่วงเวลาระยะเริ่มต้นของการปฏิรูปการศึกษา

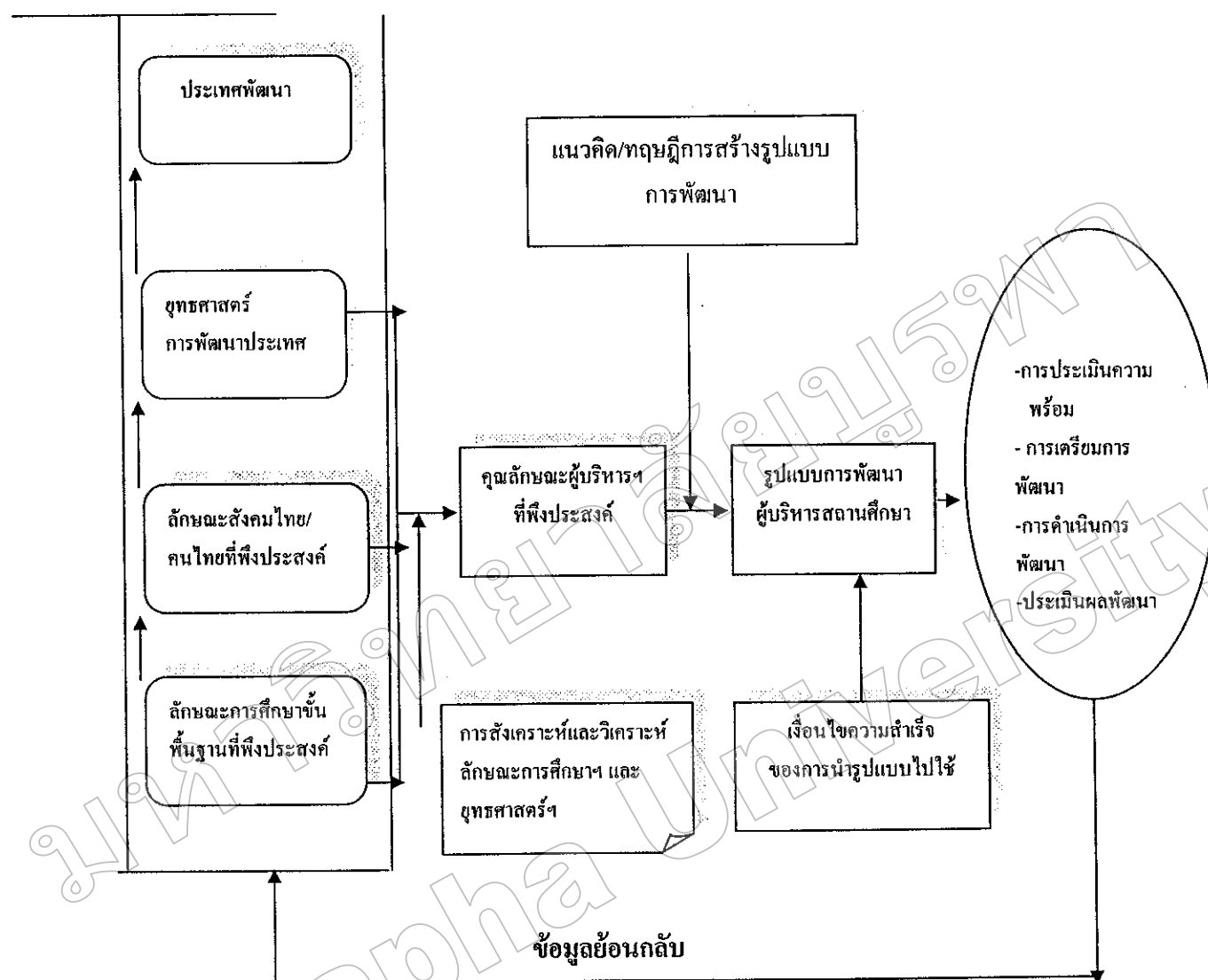
จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจะได้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามทฤษฎีภาวะผู้นำของรังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544) Hoy and Miskel (1987) Stogdill (1974) และ Dubrin (1998) เพื่อนำไปพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ

5. กรอบแนวคิดการพัฒนารูปแบบ เป็นการศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยของนักวิชาการต่าง ๆ เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ ได้แก่ Dessler (2002) McCauley et al. (1998) Goldstien (1993) The Trainer Library (1988) Rogoff (1987) Tracey (1984) Nadler (1982) และ Jayec and Weil (1958 อ้างถึงใน สมาน อัสวภูมิ, 2537, หน้า 5)

การสังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ เหล่านี้ จะได้กรอบแนวคิดในการสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งในรูปแบบจะประกอบด้วยโครงสร้างเชิงความสัมพันธ์ ของสาระและ กิจกรรมอันเป็นองค์ประกอบในแต่ละขั้นตอน ประกอบด้วยการพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินเพื่อกำหนดคุณลักษณะที่ต้องพัฒนา 2) การเตรียมการพัฒนาคุณลักษณะ 3) การดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะ 4) การประเมินผลการพัฒนา และการดำเนินการ โดยองค์ประกอบในแต่ละขั้นตอนจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการพัฒนา เนื้อหาการพัฒนา วิธีการและกิจกรรมการพัฒนาและผลที่ต้องการ

6. กรอบแนวคิดการตรวจสอบเพื่อประเมินรูปแบบ เป็นการศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎี Eisner (1976) ซึ่งได้เสนอแนวคิดการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากการประเมินโดยแนวทางนี้จะเน้นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในประเด็นที่ถูกนำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอ การประเมินรูปแบบตามแนวคิด Eisner หรือเป็นการประเมินตามหลักการของวิธีการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Model) ผู้เชี่ยวชาญถือเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยเชื่อว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเที่ยงธรรมและมีดุลยพินิจที่มีมาตรฐานและเกณฑ์ ที่เชื่อถือได้อีกทั้งเป็นรูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นไปตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จะนำไปสู่ การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนารูปแบบโดยผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำเสนอรูปแบบต่อไป

จากกรอบแนวคิดดังกล่าว สามารถแสดงความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะทำให้กรอบแนวคิดเป็นรูปธรรมของการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแผนภาพจะเห็นกรอบแนวคิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันของแต่ละองค์ประกอบเชิงระบบ กล่าวคือจากข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่ว่า ลักษณะการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณสมบัติที่จะไปสอดคล้องลักษณะสังคมไทยที่พึงประสงค์ได้ และจะเป็นทรัพยากรที่สำคัญนำยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศสู่ความสำเร็จ นั่นคือประเทศได้รับการพัฒนาไปตามเป้าหมาย เมื่อสังเคราะห์และวิเคราะห์ลักษณะทั้ง 2 ประการ และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ เช่น นวัตกรรม โดยยึดทฤษฎีภาวะผู้นำเป็นหลักก็จะได้ลักษณะผู้บริหารที่พึงประสงค์ที่จะนำไปดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาตามแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเมื่อผ่านการตรวจสอบตามกระบวนการวิจัยแล้ว จะได้รูปแบบการพัฒนาผู้บริหาร ซึ่ง

เป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถนำไปใช้พัฒนาผู้บริหารได้อย่างมีคุณภาพ หากได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของการใช้รูปแบบการพัฒนาและเมื่อใช้ไประยะหนึ่ง จะมีการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับนำไปพัฒนากระบวนการพัฒนารูปแบบต่อไปเป็นเชิงระบบครบวงจร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อประกอบการพิจารณาและเป็นแนวทางในการให้ได้มาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศ
2. ได้ข้อความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อันจะเป็นแนวทางเพื่อการตัดสินใจในการพัฒนาหรือปรับปรุงแผนงาน/ โครงการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการปฏิรูปการศึกษาให้มีประสิทธิภาพในการพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้น
3. สามารถประยุกต์ใช้รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้พัฒนาขึ้น มาจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ในการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาในองค์การทางการศึกษาระดับต่าง ๆ ได้

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศ
2. ประเด็นในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาเกี่ยวกับสภาพสังคมและคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ ใช้วิธีการวิเคราะห์สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เทคนิคเดลฟายประยุกต์ 2 รอบ
3. การสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศ ใช้กระบวนการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยการจัดประชุมกลุ่มสนทนากับผู้เชี่ยวชาญ
4. รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประเทศที่สร้างขึ้น มุ่งพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานประจำการ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสายสามัญและสายอาชีพ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง คุณลักษณะที่ควรจะเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ ในการศึกษาครั้งนี้ได้วิเคราะห์และสังเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยยึดกรอบทฤษฎีภาวะผู้นำของ รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544) Hoy and Miskel (1987) Stogdill (1974) และ Dubrin (1998) ซึ่งแยกคุณลักษณะเป็น 4 ด้าน คือ

1. คุณลักษณะด้านการบริหาร หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงถึงการมีทักษะความสามารถ ความชำนาญทางการบริหารจัดการที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ความรอบรู้ทางการบริหาร ทักษะการบริหารงาน และทักษะการบริหารคน ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ ต้องใช้ความสามารถหลายอย่าง เช่น ทักษะด้านความคิด ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านเทคนิควิธีการบริหาร รวมทั้งลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นผู้นำ เช่น การมีอิทธิพลต่อการสร้างความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาการ โหม้มน้ำใจสร้างศรัทธาเชื่อถือผู้ใต้บังคับบัญชาก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจอย่างจริงจังในการที่จะนำพาให้องค์การบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

2. คุณลักษณะด้านวิชาการ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะที่สำคัญและแสดงถึงความรู้ความสามารถทางวิชาการและความชำนาญเชี่ยวชาญในวิชาชีพรวมทั้งประสบการณ์ในการศึกษา ประสบการณ์ทางวิชาการ การสอน การมีจุดยืนทางวิชาการ ความริเริ่มสร้างสรรค์ทางวิชาการ ความสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการจนเป็นที่ยอมรับของสังคมทั้งภายในและภายนอกองค์กร

3. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคลทั้งภายในร่างกายที่แสดงออกมาแก่สังคมและบุคลิกภาพภายนอกของบุคคลอื่นจะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้อื่นเกิดความเชื่อถือศรัทธา เช่น สุขภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ การแต่งกาย กริยาท่าทาง การพูดจา บุคลิกภาพ ที่แสดงถึงสภาวะแห่งตนในด้านลักษณะนิสัยใจคอซึ่งเป็นผลรวมของพฤติกรรมของตน

4. คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารงาน สามารถบริหารจัดการด้วยความถูกต้องโปร่งใส ตามหลักความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคมได้

ลักษณะการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พึงประสงค์ หมายถึง การศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมใน

การดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง โครงสร้างทางความคิดเชิงระบบของการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับความสัมพันธและบูรณาการองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันจะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ

การบูรณาการคุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คุณลักษณะที่พึงประสงค์แต่ละรายการ แต่ละด้านรวบเข้าด้วยกันโดยการผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นประสบการณ์ตรงของผู้เข้ารับการพัฒนาและหมายรวมถึงกระบวนการพัฒนาที่ทำให้คุณลักษณะเหล่านั้นได้พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลอย่างประสานกลมกลืน เป็นองค์รวมอย่างสมดุลสามารถดำรงอยู่และคงสถานะหรือคุณลักษณะที่สมบูรณ์ครบถ้วนต่อไป (พระเทพเวที (ประยุक्त ปยุตโต), 2545)

บูรณาการวิธีการพัฒนา หมายถึง กระบวนการใช้สื่อ หรือเทคโนโลยีและนวัตกรรมในกิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างประสานซึ่งกันและกัน และผสมกลมกลืน ก่อให้เกิดการเรียนรู้หรือกิจกรรมการพัฒนาที่สมดุลจนบรรลุเป้าหมาย (พระเทพเวที (ประยุक्त ปยุตโต), 2545)

การพัฒนาประเทศ หมายถึง การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ซึ่งมีทั้งหมด 7 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ดี 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพและการคุ้มครองทางสังคม 3) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างการพัฒนาชนบทและการเมืองอย่างยั่งยืน 4) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ยุทธศาสตร์การบริหารเศรษฐกิจส่วนรวม 6) ยุทธศาสตร์การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 7) ยุทธศาสตร์การพัฒนาความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี